

## *Hajóorvosok a történelemben*

Univadis, 13. 03. 2025

**Kulcsszavak:** orvostörténet, hajóorvosok, nemzetközi

**Forrás Internet-helye:** [https://www.univadis.de/viewarticle/6e3c5eaf-8387-4721-849a-77db07541824?uuid=6e3c5eaf-8387-4721-849a-77db07541824&uac=347207CJ&u=g7Nnk16ewguWS5hWLN23V%2F9E96keG%2B95Js9Lm6D2gtUl4Soq8URsQKrZlArLAUYJ&ecd=wnl\\_all\\_250314\\_uniday\\_MUDDE\\_5457346&utm\\_source=automated&utm\\_medium=email&utm\\_campaign=auto\\_de\\_daily\\_medupdates&utm\\_content=5457346&utm\\_term=&sso=true](https://www.univadis.de/viewarticle/6e3c5eaf-8387-4721-849a-77db07541824?uuid=6e3c5eaf-8387-4721-849a-77db07541824&uac=347207CJ&u=g7Nnk16ewguWS5hWLN23V%2F9E96keG%2B95Js9Lm6D2gtUl4Soq8URsQKrZlArLAUYJ&ecd=wnl_all_250314_uniday_MUDDE_5457346&utm_source=automated&utm_medium=email&utm_campaign=auto_de_daily_medupdates&utm_content=5457346&utm_term=&sso=true)

Miközben az ókori hajóutak rövidebb távra korlátozódtak, a 15-16. századi vitorlások már többhetes vagy -éves felfedezőutakra voltak alkalmasak. A hajók még többnyire kisebbek voltak, kislétszámú legénységgel. Ezért akkoriban egyes problémák, mint a fedélközben való fulladás még nem fordultak elő. A 18. századi, többfedélzetű hajóknál azonban már gondot jelentett a szellőztetés, amit az alacsonyabb rangú matrózok alaposan megszenvedtek.

A hosszabb hajóutaknál megnövekedtek az ellátmány iránti követelmények. A legnagyobb kihívást az élelmiszer- és ivóvízellátás jelentette. A készlet azonban csak korlátozott időre volt elegendő, mivel csak kevés élelmiszer volt tartósítható. Az ivóvizet kezdetben fahordókban tárolták, csak 1815 után tértek át a fémtartályokra. De egy idő után a víz a fémtartályokban is ihatatlanná vált, ami magasabb alkoholfogyasztást eredményezett, ugyanis ez volt az egyetlen élvezhető folyadék.

Az akkori körülmények között gyakoriak voltak a balesetek, gyakran fordult elő, hogy valaki leesett az árbócról. **John Woodall** (1570 – 1643) hajóorvos azonban csak akkor tartotta tanácsosnak a műtétet, ha az a sérült szabad akaratából történt.

Az egyoldalú élelmiszerfogyasztással összefüggő skorbut következményeit elsők között **William Ferguson** foglalta össze: gyengeség, fogyás, légszomj, fogínygyulladás, ízületi fájdalmak.

A legendás **James Cook kapitány** (1728 – 1779) rendkívül előrehaladott nézeteket vallott. Következtesen felügyelte a higiéniát és a tisztaságot a hajón, odafigyelt a férgek, kórokozók és a skorbut leküzdésére. Ezért minden kikötőben sok zöldséget és gyümölcsöt rakodott és figyelemmel követte a legénység mindennapi savanyúkáposzta fogyasztását.

Cook egyetlen matróza sem halt meg skorbutban, miközben negyven évvel korábban **Georg Anson kapitány** (1697 – 1762) a legénység háromnegyedét veszítette el emiatt. A citromlé fogyasztásával történő megelőzés bevezetésére csak 1815-ben, **Sir Gilbert Blane** (1759 – 1834) kezdeményezésére került sor.

E kihívásokkal összefüggésben a matrózok várható élettartama is sokáig igen kedvezőtlen volt. A többéves hajóutak általában 50%-os halálozási rátával jártak.

**John Woodall „Surgeon’s Mate“** (1617) c. könyve egyfajta gyakorlati útmutató, amelyben egyebek között azt ajánlja az orvostanhallgatóknak, hogy rendszeresen és pontosan kövessék figyelemmel a betegségek jeleit a legénység körében. Már akkor ajánlotta a citrusfélék skorbut elleni fogyasztását, javaslata azonban csak a 18. században lett meghallgatásra.

A kézikönyv szerint a fiatal hajóorvosoknak feladatkörük ellátásához alaposan fel kell készülniük sebészetből és belgyógyászatból. Woodall elsőként javasolta a „sebészeti szekrényben” tárolandó gyógyszerek és orvosi eszközök hivatalos inventáriumának bevezetését.

**John Moyle** hajóorvos/sebész könyvében eseti példák alapján katalogizálta a hajóúton a tengerészek egészségét fenyegető általános kockázatokat. Egyebek között beszámolt arról, hogy a nehéz tárgyak emelgetése a „gerinc megroppanásához vezethet”, valamint hogy „a hideg fedélzeten való alvás” a végtagok bénulását eredményezheti. Gyakorlati tippjei voltak a tengeri harcra való felkészüléshez: a hajóorvos készítsen elő magának két kádnyi vizet. Egyet az orvosi eszközök műtét közbeni öblítéséhez, egyet pedig az amputált végtagok számára.

**James Lind** (1716- 1794) könyvében megfogalmazott ajánlások: ivóvíz tengervízből való kinyerése desztilláció útján, a hajó megfelelő szellőztetése, a tengerészek személyes higiéniájáról való gondoskodás.

**Lengyel Árpád, a Kárpátia hajóorvosa:**

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Lengyel\\_%C3%81rp%C3%A1d\\_\(orvos\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Lengyel_%C3%81rp%C3%A1d_(orvos))

**Könyvajánló:** Völgyi Péterné dr. Reich Mária - Dr. Balogh Tamás: A Titanic árnyékában. Egy magyar orvos élete. Bp., 2012., Delta Vision